

Influence and Inference

פרשת חקת תשע"ד

BAMIDBAR/NUMBERS

PARASHAS CHUKAS

20 / 14-25

¹⁴ Moses sent emissaries from Kadesh to the king of Edom: "So said your brother Israel: You know all the hardship that has befallen us. ¹⁵ Our forefathers descended to Egypt and we dwelled in Egypt many years, and the Egyptians did evil to us and to our forefathers. ¹⁶ We cried out to HASHEM and He heard our voice; He sent an emissary and took us out of Egypt. Now behold! we are in Kadesh, a city at the edge of your border. ¹⁷ Let us pass through your land; we shall not pass through field or vineyard, and we shall not drink well water; on the king's road shall we travel — we shall not veer right or left — until we pass through your border."

¹⁸ The king of Edom said to him, "You shall not pass through me — lest I come against you with the sword!"

¹⁹ The Children of Israel said to him, "We shall go up on the highway, and if we drink your water — I or my flock — I shall pay their price. Only nothing will happen; let me pass through on foot."

²⁰ He said, "You shall not pass through!" Then Edom went out against him with a massive throng and a strong hand. ²¹ So Edom refused to permit Israel to pass through his border, and Israel turned away from near him.

²² They journeyed from Kadesh and the Children of Israel arrived — the entire assembly — at Mount Hor. ²³ HASHEM said to Moses and Aaron at Mount Hor by the border of the land of Edom, saying, ²⁴ "Aaron shall be gathered to his people, for he shall not enter the Land that I have given to the Children of Israel, because you defied My word at the waters of strife. ²⁵ Take Aaron and

2

Rash.

for Moses' burial place (Tanch.). (28) BY THE BOUNDARY OF THE LAND OF EDOM — This (the statement that Aaron died here) tells us that because they here wished to join themselves in close friendship with the wicked, a breach was made in their works and they had to lose this righteous man, Aaron. Similarly does the prophet say, (2 Chron. XX. 37) "Because

לתורה

פרשת חקת

אזנים

רמד 4

3

חיים

פרשת חוקת

שערי

שפ

(כב) כל העדה הר ההר. כולם

שלמים... שכבר כלו מתי מדבר. רש"י.

ע"י מה שכתבנו בזה ב"כל העדה". האמור

במיתת מרים (לעיל פ' א').

(כג) בהר ההר על גבול ארץ

אדום. נתן בו סימן (ובס' הקודם נאמר

סחם "הר ההר") להודיע, שסיבת מיתת

אהרן היא מה שנמצאו "על גבול ארץ

אדום", כי הנה ידוע, שאם היו משה ואהרן

מכניסים את ישראל לא"י, לא ה' חרב

בהמ"ק והיו מתחילים תיכף ימות המשיח.

ואז ה' הקב"ה נותן לב"י גם את הקיני.

קניז וקדמני, כאשר הבטיח לא"א בבה"ב.

היינו אדום, עמון ומואב. וכשבאו להר

ההר "על גבול ארץ אדום", אם היו ב"י

זכאים לכך, היו מו"א מכניסים אותם

תומ"י לא"י והיו כובשים את ארץ אדום.

השייכת להם. אבל מכיון ש"רבו ב"י את

ה" על המים בקדש ונגזרה גזירה על

מו"א, שלא יביאו את הקהל אל הארץ.

ממילא נטו מאדום, והגיע זמנו של אהרן

להיפטר מן העולם. וכדי שיהי קבור

ב"א"י העתידה" (כי בימות המשיח יקיים

ה' את הבטחתו לא"א ויתן לנו גם את

אדום, עמון ומואב), לפיכך נדחה מיתתו

עד בואם אל הר ההר. שיהי בעתיד שייך

לא"י.

ויאמר ה' אל משה ואל אהרן בהר ההר על גבול ארץ אדום לאמר יאסף אהרן אל עמיו. (כ, כג-כד)

פירש רש"י: על גבול ארץ אדום, מגיד שמפני שנתחברו כאן להתקרב לעשו הרשע, נפרצו מעשיהם וחסרו הצדיק הזה.

ביאור דברי רש"י, כי באמת הציון על גבול ארץ אדום מתייחס להר ההר, אלא שלא היה הכתוב צריך להזכיר מקום הר ההר בפסוק זה אלא בפסוק שלפניו שנאמר בו שנסעו כל קהל עדת ישראל להר ההר, והיה ראוי להוסיף שם כי מקום הר ההר על גבול ארץ אדום, ומתוך שהכתוב מזכיר ענין זה בפסוק הנוכחי שמדובר בו על דבר ה' למיתתו של אהרן, מכאן אנו למדים שיש קשר בין מיתת אהרן לחניית ישראל בגבול ארץ אדום, ולכן מפרש רש"י כי בגלל שנתחברו לעשו הרשע חסרו הצדיק הזה.

וראוי להוסיף ולבאר, כי לכאורה סיבת מותו של אהרן היתה פרשת מי מריבה, ולא מפני שנתחברו לעשו הרשע, אלא שאף על פי שכבר נגזרה מיתתו על אהרן הכהן עדיין היה אפשר שלא תתקיים הגזירה הזו בזכותם של ישראל שלא חטאו במי מריבה ולא היו צריכים להיענש ולחסר מעצמם את הצדיק הזה, אבל כיון שחטאו ישראל במה שנתחברו לעשו הרשע, ממילא הפסידו את חיבורם לאהרן הכהן, ולכן היה דבר ה' למותו של אהרן.

ישראל חלשים הם ושוב אפשר להלחם עם ולנצחם, ולכן חזר הכנעני - עמלק ללחום אהם, וזה נתן לסיחון ועוג את האומץ והעזות לצאת למלחמה נגד ישראל, ומכיון שהם הותקפו שוב הותר להם להגן על עצמם ולצאת למלחמה עמו, ואז כבשו את ארצו ונהיה זה חלק מכיבוש ישראל וארץ ישראל, ודר"ק.

ואומר רש"י (מדרש תנחומא), מגיד, שמפני שנתחברו כאן להתקרב לעשו הרשע - נפרצו מעשיהם ונחסרו הצדיק הזה. לפי שנתקברו לאדום, נענשו במיתת אהרן. וצ"ע הלא מפורש הטעם של מיתת אהרן - יען לא האמנתם בי? ומובא בשם הר"ב מפשטיחא דחטא מי מריבה - היה טעם למיתת אהרן. אבל מה שנחסר לבני ישראל - היה צריך משפט מיוחד על זה. דמשפטי ה' צדקו יחדו, כשהקדוש ברוך הוא עושה משפט באדם, גם כל קרוביו ומכיריו כפי הצער שיש לכל אחד מהם - כן מגיע לו. צדקו יחדו - לכל הנסבב ממנו.

וזה מה שכתב רש"י ז"ל, שמפני שנתחברו וכו' - "חסרו" הצדיק הזה. 'חסרו' היינו הצער של בני ישראל. ולכן לא כתב רש"י 'מת' הצדיק הזה, דמיתתו היתה מפני חטא מי מריבה.

זר אמת חקת ליעקב לימודי בלק ניסן צה

כ', כ"ג. על גבול ארץ אדום⁶.

פירש"י ז"ל: מגיד שמפני שנתחברו כאן להתקרב לעשו הרשע נפרצו מעשיהם וחסרו הצדיק הזה וכו'. כלומר, מכיון שאמרו לאדום כה אמר אחיך ישראל והראו לו קורבה נחשב זה כפרצה במעשיהם. וצריך לכאר, דהרי מצינו שהתורה עצמה הזהירה [דברים כ"ג פ"ח]: לא תתעב אדומי כי אחיך הוא, וכן על מצרים כחוב לא תתעב מצרי כי גר היית בארצו. הרי מכיון שהיו המצרים להם איזו אכסניא אסור לשכוח את זה ואסור לתעבם, וא"כ איזה טענה יש שהרגישו איזו קורבה לאדום. אבל הביאור הוא, שאף שכדאי מרגישה התורה את הקורבה שכיניהם ומחמת זה מצווה לנו שאסור לתעבם, אבל מ"מ אסור לאיש הישראלי לפתח כעצמו רגשי קורבה ואחווה להם, שהרי על כל פנים הם רשעים, וא"כ אף שעלינו מוטל לעשות המצוה משום שכך ציוני הכוורא ואסור לנו מחמת כן לשונאם, אכל אסור לנו להרגיש איזו שייכות מיוחדת

יש לכאר עפ"י הכ' הצור חמים פעלו כי כל דרכיו משפט וכו' שאין הקב"ה מעניש שום אדם אם עי"ו יגיע צער לא' שאינו ראוי לצער זה, ולפיכך אפילו אם הגיע עתו של אהרן להאסף אל עמיו, אבל כיון שמותו ה' גורם אבל רב לישראל לא ה' מת באותו שעה, אבל כיון שהתחברו לעשו הרשע א"כ נתרופפה חבורם לצדיק ולא היו דוויים וסחופים כ"כ על מתו, לפיכך אמר הקב"ה יאסף אהרן וכו'.

קצב דעת ביאורים תורה

על גבול ארץ אדום (כ, כג). וברש"י: מגיד שמפני שנתחברו כאן להתקרב לעשו הרשע נפרצו מעשיהם וחסרו הצדיק הזה. וכן הנביא אומר ליהושפט (ד"ה ב' כ, לו) בהתחברך עם אחזיהו פרץ ה' את מעשיך. כגמ' (סוכה נו:): אמר אביי אוי לרשע אוי לשכנו, טוב לצדיק טוב לשכנו. אומרים אנו זה תמיד, ולא נתעוררנו עד כדי כך. האומנם יש להגיד אותו ה"אוי" ממש אשר על הרשע שיהיה נאמר על השכן? - אין לו להקב"ה על האדם דיחטאים לפרוץ מעשיו, לולא התקרבו אל גבול עשו הרשע לא היה חסר מהם אהרן! לולא התחברו יהושפט עם שכניו אחזיהו לא היה ה' פרץ את מעשיו. יתכן ויש על אדם חטאים ולא ימות בהם. חטאיו עדיין לא מלאו הסאה למות בהם, אבל סכנת השכנות של הרשע כל כך מסוכנה, וכבר נתפס בה שוה כמו הרשע, אותו ה"אוי" לרשע, מתפשט ממש על הצדיק ונתפס כה. מבהיל ההערה.

לחבין ולהשכיל

במקומות הרבה הוזהרנו מפני ההתחברות אל הרע. דעת תורה רואה בהתקרבות לאדם רשע או לחברה רעה סכנה חמורה לשלימותו הרוחנית של אדם, ועל כן היא מצווה על התרחקות מוחלטת מאלו. כבר בתורה מוצאים אנו את אברהם אבינו, שלמרות הצטיינותו במידת החסד, הוא עושה מעשים הנראים כאכזריים ובלבד שינתק כל מגע עם הרע. הוא שביתו פתוח לרווחה להכנסת אורחים מכל סוג שהם, הוא גם זה המגרש את בנו ישמעאל מעל פניו, בחששו לחינוכו של יצחק בנו. שוא תאמר, חושש הוא רק ליצחק באשר עדיין רך הוא בשנים. לאו דוקא. אף מלוט בן אחיו הוא מתרחק, מיראתו מהשפעתו השלילית על מבוגרים.

אל תתחבר לרשע

אל כל אחד פונה התנא נתנא הארכלי בהוראתו (אבות א, ז): "הרחק משכן רע ואל תתחבר לרשע". ואם באנו לדעת עד מה חמורה ההתחברות לרשע נוכל ללמוד זאת מהריפות התבטאותו של רבינו יונה (בביאורו ליאבות, שם): אל תתחבר לרשע, שהוא עונש גדול שאין כמותו. כי החטא החמור - פשע בו, עשה עבירה אחת, אבל זה, בכל העבירות שעושה הרשע יש לו חלק בהן, ונמצא עושה חטאים רבים, גדולים ועצומים...

אחם, והטענה עליהם היתה שעכשיו הרגישו איזו קורבה מיוחדת מחמת האחוה שכיניהם ולא מחמת ציוני התורה, ובגלל זה אכדו את אהרן ויצא הכנעני להלחם עמם.

והנה כל זה לא סיבב הקב"ה כדי שיכבשו את ארץ סיחון ועוג, כי באמת אחר שעברו ישראל את ים סוף - וכל העולם שמע על זה ונפל פחד ישראל עליהם - היו יכולים לעבור לארץ ישראל בלי שום עיכוב ואף אחד לא היה מהין לעוצרם, אבל מכיון שהקב"ה רצה שיכבשו גם את ארץ סיחון ועוג ושיהיה גם זה חלק מכיבוש ארץ ישראל, לכן צויה שישאלו בשלום אדום - אף שידע שהם לא יקבלוהו, ומחמת זה כפעם הראשונה מאז צאתם ממצרים היה דבר חדש אצל ישראל: ויט ישראל מעליו, הם הצרכו לנטות מדרכם הסלולה ולחפש דרך חדשה, וזה הראה לכל העולם כאילו

לדבריו יש להתקשרות עם הרשע צדיים חמורים יותר מאשר עצם עשיית העבירות. אדם עלול לשגות בחטא אחד או אפילו בחטאים רבים וחמורים. אולם בסיכומו של דבר, אלו הינם מוגבלים. הן האדם מוגבל במעשיו, ועל כן גם לחטאיו יש קיצבה. במקרים רבים אפשר גם שאחרי החטא תבוא ההתפתחות והמצפון ייסר על הנעשה. אולם השותפות לרשע ולרוע עשויה לקשור את האדם לחטאים אין ספור ויחד עם זאת לא יחוש האדם כי עוול בכפיו, ומכאן החומרה הרבה שייחסו לזה חז"ל.

רבי עובדיה מברטנורא (בביאורו למשנה ב"באבות" הנ"ל) מסביר כי נזקי

ההתחברות אל הרשע הינם משני פנים: האחד - משום שעל ידי התחברות זו למדים ממעשיו הרעים, והשנית - משום שבעקבות הקשר ביניהם עלולים ללקות יחד עם הרשע.

12
נזק כפול

הבה ננסה להרחיב את יריעת הרברים. האדם מטבעו הינו יצור חברתי ופתוח לקליטת רשמים מן החוץ. לפיכך כל אירוע שבסביבתו של אדם משפיע על מידותיו ועל דרכי התנהגותו. דפוסי התנהגות של חברה מקרינים בהכרח על סביבתה ופועלים, בידועין ושלא בידועין, על עיצוב האישיות של כל הבא במגע עמה.

הרמב"ם כותב על כך בצורה חד משמעית (הלכות דעות פרק ו'): דרך ברייתו של אדם להיות נמשך ברעותו ובמעשיו אחר רעיו וחבריו ונהג כמנהג אנשי מדינתו. לפיכך צריך אדם להתחבר לצדיקים ולישב אצל החכמים תמיד כדי ללמוד ממעשיהם, ויתרחק מן הרשעים ההולכים בחושך כדי שלא ילמד ממעשיהם.

למדנו מדבריו שנטיה טבעית היא באדם להיות מושפע מסביבתו. כיון שזוהי המציאות על האדם להיות מודע לכך ולפעול בהתאם, ואילו התעלמות מנטיה זו עלולה לעלות ביוקר. אמנם ישנם מקרים חריגים שאדם יכול לפעול בניגוד למקובל בסביבתו, אולם במקרים אלו משול הוא לאדם המקבל על עצמו לצום למרות הרעב המציק לו. אפשר שכך יקרה, אולם בדרך כלל "דרך ברייתו של אדם להיות נמשך אחרי רעיו וחבריו".

השפעת החברה על היחיד מתאפיינת בלחץ חברתי המכתיב איך וכיצד לנהוג. החברה יוצרת מתכונת של לעג למי שנהג בניגוד למוסכמות השולטות בה. מאידך, היא כמו מחלקת פרסי הערכה למי שהולך בתלם שהיא קבעה.

13

אולם, כאמור, לחובת ההתרחקות מן השכן הרע והאיסור להתחבר לרשע, נימוק נוסף. לדברי רבנו עובדיה מברטנורא (שהובאו לעיל) מלבד החשש מפני ההשפעה הקלוקלת של הרשע, קיימת סיבה נוספת המחייבת ניתוק כל מגע עם הרע, והוא הסיכון שמא בהענש הרשע ילקח כל המצוי במחיצתו.

ב"אבות דרבי נתן" הובא בהקשר לכך משל וסמל מהלכות נגעים. נאמר בתורה כי כאשר מתגלה נגע צרעת בבית יש לנתוח את הבית המנוגע, ובתורה שבעל-פה נוספה על כך ההלכה המבארת כי בכל מקרה יש לנתוח את כל הבית, והיה אם לאותו בית יש קיר משותף עם דירת השכן, אף קיר זה ינתח, "אוי לרשע ואוי לשכנו". הנמשל ברור למדי. די בקשר קל עם הרשע בשביל להזקק עמו.

כשהגיעו ישראל לגבול ארץ אדום לא דיברו עם בני עשו ולא התחברו עמם. הן רק בקצה גבולם דרכו, ורק בקשו לעבור דרך ארץ אדום כדי לקצר את הדרך לארץ ישראל הנכספת, ולהמנע על ידי כך מכל אותן פורעניות הצפויות על ידי הטלטול במדבר. אף על פי כן אותה התקרבות קלה אל הרשע פוצה את הפרץ האיום שנסתלק אותו צדיק מן העולם.

14a
משל לנכנס לבית

אף בזה אין הרברים כפשוטם. חס ושלום לא חשוד הקב"ה להעניש אדם על לא עוול בכפיו.

אם בכל זאת נענש אדם על שבא לשכנתו של הרשע או על שניסה להתחבר עמו, משמעות הרברים שגם בחיבור קל זה נוצרה צורה מסויימת של השפעה. עצם העובדה שהרשע והרשע הינם נסבלים, מורה על ירידה ברמה הרוחנית. גם אם אין כאן לימוד ממשי מן הרע, קליטת השפעתו הקלוקלת יש ויש כאן.

הוא המשל שהביא רבינו עובדיה מברטנורא (בדבריו שם) מן הנכנס לחנותו של בורסי המעבד עורות, שאף על פי שלא לקח ממנו כלום, מכל מקום קלט מן הריח הרע אשר עמו.

גם כאשר העמידתנו התורה על סכנת ההתרוששות שבעקבות ההתקרבות אל הגר תושב, היא מסבירה: "מי גרם לו שימוך? דיבוקו עמו, על ידי שלמד ממעשיו". אין התקשרות ללא השפעה רבה או מעטה, וקליטה כלשהי של הרע אף היא מסוכנת.

מתוך כך מתבקשת מאליה המסקנא שכשם שיש לאדם להמנע בכל כוחותיו מההתקשרות לרשעים, כן עליו לדרוך את חברת הטובים והצדיקים. השפעתם של אלה תתרום את תרומתה הברוכה ולפיכך יש לעשות מאמץ להשיגה. כשם

320 Consulting the Wise - R. Riskin

15
[29] INTERVIEWER: How would you illustrate the influence of our friends' behavior on our own?

RABBI YOSEF HURWITZ: "The behavior of the people to whom you are close will pull you just as strongly as a magnet attracts metal. When you hear your friends being praised or condemned for some behavior, this will inevitably have some influence on you."

16
have a negative influence on them. I have spoken to them about changing their environment, but they claim that they are really the leaders and will not be negatively influenced. What would you say to them?

RABBI YOSEF HURWITZ: "When someone wants to build a house, he needs to prepare all of the material, find skilled artisans, and acquire the money to finance the project. He also needs to be careful about the place where he will build the house. If you build a house on swampy land, even if everything else is done properly, the building will not last.

"There is no hope for a person to be saved from the pitfalls of his own nature unless he is among people who seek to gain wisdom and work on self-improvement. Experience testifies to the fact that even if a person is very bright and talented, and has a wonderful heart, he can easily remain like a blind person who has never seen light in his life if he remains in a negative environment. There are potentially great people who could have had magnificent accomplishments, but have remained mediocre their entire lives because they were not in an environment that allowed them to utilize their latent potential. Our attitudes and character traits are shaped by the people in our environment. If a person is among bad friends, it is certain that he will be influenced by them.

"A person who finds himself in a negative environment may not be conscious of how much he is being negatively influenced. He may think that it is he who leads the others and that his lifestyle and opinions are entirely the product of his own mind. He fails to realize that he is so attached to his environment that he is unable to separate from his associates for even a short time.

"This is analogous to a dog who runs before his master. Even though he is leading the way physically, he is nevertheless just a dog following his master. The proof of this is that as soon as the master starts walking in a different direction, the dog immediately runs ahead in that direction. Similarly, a person may seem to be the leader of his friends, but he is simply running before them in the direction they wish to go."

ומכאן אנו למדים הערה נפלאה. כי באמת לא היה חטא ישראל בשלחם מלאכים לעשו "נעברה נא בארצך" חטא גדול, שהרי משה רבנו שלח את המלאכים, ולא היה בזה אלא כמין שאלת שלום לרשע, ועיין רש"י להלן פא, כב כאשר שלחו מלאכים לסיחון "נעברה בארצך" שמירש שיש בזה כמין בקשת שלום, עיין שם, ואף על פי שלא נתכוונו אלא לעבור דרך ארצו ולא לשהות בה, התורה החשיבה ענין זה כהתחברות לרשע, הואיל ואילו היו הם רחוקים מאוד מלהתקרב לרשע לא היו שולחים אליו דברי שלום, ולכן הם פגמו בחיבורם לאהרן הכהן, ולא היתה זכותם יכולה להגן עליהם שלא יחסרו את הצדיק הזה.

זו היבט נוסף על המושג לפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון (אבות ג, א) כי החשבון הוא לא רק על העבירה שנעשתה, ולא רק על הירידה בדרגה הרוחנית, אלא גם על ההפסד הגדול של החיבור עם הצדיק, שבזאת גורם האדם לעצמו לאבד קשר עם הצדיק. וכבר אמרו חז"ל טוב לצדיק טוב לשכנו.

תש"ח

עלולה לחרור אפילו ממרחק, אפילו רק מהכטה ומהצצה, עד כדי כך מגיעה השפעתו וקדושתו של עם ישראל כולו.

אלם יש להתכונן גם להיפוכו של דבר, עד כמה עלולה להגיע השפעתו של הרע אף על היותר תמים וישר, גם לרע יש כח גדול של השפעה המסוגל לחרור ולהזיק אפילו לקרשי בני ישראל, רק על גבול ארץ אדום עברו, וכבר נתרשמו לרעה כבר נדבק בהם איזה דבק רע מהאוויר בלבד, תפוצה בהם פירצה, מגיד שמפני שנתחברו לעשו הרשע נפרצו מעשיהם וחסרו הצדיק הזה, (רש"י כי"ג).

עם ישראל ארבעים שנה במדבר שריו תחת ענני כבוד, טובל בים של אורה וזיו עליין, יושב בשלוח ונהנה מזיו השכינה, כל צרכי החיים באים לו בדרך נס, שמתלו לא בלתה מעליו ורגלו לא בצקה, הענן היה מכבס שמלותם, באכילת המן מצאו אלפי טעמים, הכל בא להם בלא כל יגיעה ועמל, וכיון שהתרגלו כך נמאסה עליהם הנהגה זו, שאפו והתגעגעו לסדר חיים טבעי, כן טבעו של אדם שכבדו שהוא מתרגל לו אין הוא מרגיש את הטוב הצפון בו, הוא רוצה בשינויים, ואפילו אם השינוי הוא לרעה.

כאשר בני ישראל עברו רק על גבול ארץ אדום, ראו מרחוק שאנשי אדום חיים את חייהם בדרך של זריעה וקצירה, מיד התעוררה בקרבם תאוה לחיים אלו, מה שראו היה חידוש אצלם לעומת מה שהורגלו בו במשך כל ארבעים שנה, הם נלאו כבר מחיי שלוח ומנוחה, חיים נסיים ועל טבעיים, הם קינאו

בצורת החיים של עבודה ומלאכה, התגעגעו לצאת מחיי המדבר וההתבודדות, וקנאה זו כבר היה בה משום התחברות, זו היתה הסתכלות שכמה כחיבור והתקרבות לעשו הרשע, זו היתה הפירצה שפרצו בחומה שלהם, כך נעשו כבר חברים לעשו הרשע.

פירצה זו הביאה לידי התקרבות מיתת אהרן הכהן החביב עליהם, כמ"ש האור החיים הק', הגם שנגזרה גזרה זו כבר עליו, אפשר שהיה חי עוד ימים, אהרן הורדף שלום ואוהב הבריות, ראה והרגיש ברושם שנדבק בעם ישראל, הרגיש בחלישות הדעת שתקפה עליהם מפני קנאתם בעשו הרשע, נתקרבה מיתתו וזאת בשביל גזירת המקום עליו על החטא בלב של בני ישראל. (ע"ר ע"ג)

18 חכמת חקת המצפון עג

יש להבין למה היה פחדו של אדום כה גדול אם יתן לעם ישראל לעבור דרך ארצו.

הלא אדום מנה עם רב, מזויין בנשק חס כרכו וכאומנותו, גם ישראל הציגו לו תנאים נוחים ביותר שיעברו במטילה מיוחדת לא דרך הערים, ומה חשש כ"כ, במה יכול הוא להזיקו אם יעבור בדרך שמלך אדום בעצמו יתווה עבור ישראל, ולמה נפל עליו פחד ואימה?

י"ל כי פחדו של אדום לא היה מסיבות פיסיות, הוא לא חשש מישראל בתכסיסי מלחמה, כי אם מן ההשפעה הרוחנית והמוסרית של עם ישראל על בני האומה, עם ישראל היה עם מוסרי ואצילי, מפונק בקירבתו הגדולה להקב"ה, עם אוכלי מן, עם החוסה תחת ענני הכבוד, עם מקבל תורה מסיני, מופרש ומובדל מכל תאוות העוה"ז, טהור ומקודש ככל תחומי החיים, מעם קדוש ונפלא זה פחד מלך אדום בעוכרו דרך ארצו, להיות משפיע על עמו אפילו בדרך מעבר.

כאשר בני אדום ידאו את בני ישראל בצורותיהם המרוממות, זה עצמו יכול להחדיר בלבותם השפעה רוחנית חזקה שתביא מהומה על העם הזה, על קיומם ועל גאוותם הלאומית, יהיו נחותים בעיני עצמם, ירגישו שפלות ואפסות מול אותו העם הצועד ברמה מוסרית מתוך גלות ורוממות הנפש, ואם יגיעו לידי הרגשה כזו כמה כתבוטה, כמה כנצחון של עם ישראל על אדום גם מבחינה פיסית.

לכן פחד מלכו של אדום, הוא ירד לסף ולעומק ההשפעה העמוקה שעשריה להתפתח בקרב בני עמו מעצם המעבר של בני ישראל, עד שהוא עלול להיכנע לגמרי, ואם שהיה צורך כפחדו זה, הרי הפריץ שמנע את מעברם אפילו על הגבול, שכן פחד כי השפעתם

כל שבים טהור חוץ מכלב המים, מפני שהוא בורח ליבשה דברי רבי עקיבא, כל בריות שבים אם עשה מעורן כלים אין מקבלין טומאה דכתיב (ויקרא י"א) או בגד או עור או שק, מה בגד גידולו מן הארץ, אף עור מן הגדל על הארץ חוץ מכלב המים, לפי שכל שאר בריות שבים אין אחר מהן בורח ליבשה כשבאים לצור אותם אלא כלב הים בלבד, הלכך הוי בכלל עורות היבשה, ואם עשה כלי מעורו מקבל טומאה, והלכה כרבי עקיבא (רע"ב כלים י"ז ג.).

* לומדים אנו ממשנה זו, כי הרצון לברוח למקום שאין גידולו שם מן הים ליבשה, כבר דן את הבריה בדין אחר, כלב הים הרי חיותו וקימו בים ולא ליבשה, אבל אם הוא בורח ליבשה, אף שוהיה טעות מצדו שכן צריך לשוב לים למקום חיותו, מכל מקום נידון הוא

כמו בריה של יבשה, ומי שעושה כלי מעורו הכלי מטמא כעין בריה שגידולה מהארץ, מי שמציא את ראשו מחוץ לחיי התורה, מקנא בסידור החיים אצל אלו שאינם בני תורה, הרי הוא נידון כמוהם, מקום מחשבתו של האדם שם דינו ושם גורלו, ואם הוא מוציא עצמו לתחום אחר, נידון כמו אלו שרגילים שם.

ואין זה דבר פשוט כל כך, כי מי שאינו הולך בדרך טוב אינו סובל לראות אחר שהוא יותר טוב ממנו, ועפ"י רוב שונא את הטוב ומי שמתנהג כך, ולכן מי שיכול לומר כי הדרך של השני הוא טוב, הרי זה סימן כי באמת זה האיש הפנימיות שלו הוא טוב, והוא באמת כמו אנוס במעשיו הלא טובים. ולכן מלינו

ר"מ הציץ שיש באחר נקודה של טוב, בזה שהזהיר אותו שלא ילך יותר מאלפים אמה, ולאג שלא יחטא, הרי זה סימן כי יש באחר עדין נקודה של טובה, ולכן לא הי' שונא

ל הטוב אלא אדרבה לאג שלא יחטא, הרי זה סימן שאינו רע לגמרי, ולכן הציץ ר"מ שיש ביכולתו עדין להחזירו למוטב ואמר לו חזור בך.

שדמ טיב פרשת חקת התורה

ופירש רש"י מגיד שמפני שנחשברו כאן להתקרב לעשו הרשע, נפרצו מעשיהם וחטאו הצדיק הזה, וכן הנביא אומר ליהושפט בהתחברך עם אחזיהו פרץ ה' את מעשיך:

למדות שכבר נגזר על אהרן שלא להיכנס לארץ, אך מה שהביא לזה הוא ההתחברות לרשע. כי אם יהודים לא היו פוגמים לא היה מסתלק אהרן, כי אינו מסתלק מן העולם כאשר יהודים אינם חוטאים, וכמו שנאמר (ישעי' נז, א): 'כי מפני הרעה נאסף הצדיק'.

ואלו שני מהלכים שונים, אהרן נענש כיון שהכה את הסלע ולא דיבר אליו כמו שצויה ה', ועם ישראל, כיון שנתחברו לעשו הרשע חסרו את הצדיק הזה.

וללמדנו בא שלא לבקש שום טובות מרשעים, אפילו לא קיצור דרך בארצם, וכל אחד מישראל יש לו נקודת צדיק, בבחינת יועמך כולם צדיקים, וצריך להשגיח שלא יפסיד את זה על ידי התחברות לרשעים.

הלקה פרשת נשא ריח

והלבוש

* מאמר ג' בגמ' חגיגה טו. ת"ר מעשה באחר שהי' רוכב על הסוס בשבת והי' רבי מאיר מהלך אחריו ללמוד תורה מפיו, אמר לו מאיר חזור לאחוריך שכבר שיערתי בעקבי סוסי עד כאן מחוס שבת, אלף אף אמה חזור בך, אלף כנר אמרתי לך כנר שמעתי מאחורי הפרגוד וכו' תקפי' עיילי לבי מדרשא וכו'. ויש להציץ למה כאן לאמר שאמר "אחר" לרבי מאיר שכבר הוא מחוס שבת ויחזור לאחוריו, או אמר לו ר"מ שיחזור בו מדרכו, ותקפי' ועיילי לבי מדרשא, לא מנינו בחו"ל שקודם לכן יעשה ר"מ כזה, ומה נולד עכשיו. וראיתי בספר אמרי בינה ביאור על זה, ונלחיני הדברים.

הח"י הרי"ס בס' הזכות (סו"פ וירא) כותב דבר חידוש כי המלות עשה של "וצמרת בחיים" מקיימים לא רק כשכפועל מקיים את עצמו על דרך החיים וכל הנהגתו הוא בדרך זה, אלא אפילו אם אדם אינו מתנהג כשורה, אבל בעת שרואה אדם המתנהג באופן שצריך יהודי *להתנהג, ואומר כי הדרך של פלוני הוא הדרך האמיתי והנכון, אע"פ שידוע בעצמו שהוא אינו מתנהג כך מפני שיצרו תקפו, ואינו יכול להתגבר, וכל הטעמים והסיבות שיש לו, אבל למעשה הוא חושב כי האדם שרואה הוא הכולך על דרך החיים, ולא הוא בעצמו, הרי מקיים בזה מלות עשה דאוי של וצמרת בחיים.

טעם פרשת חקת ודעת קא

על גבול ארץ אדום לאמר (כ. כג). וברש"י "מגיד שמפני שנחשברו כאן להתקרב לעשו הרשע נפרצו מעשיהם וחטאו הצדיק הזה, וכן הנביא אומר ליהושפט בהתחברך עם אחזיהו פרץ ה' את מעשיך". ונראה שנענשו על שאמרו כה אמר אחיך ישראל, שהזכירו כאן לשון אחזה, והיה בזה חנופה יתירה והתחברות לרשעים.

ברם יש לתמוה שהרי דבר זה משה אמרו, כמפורש וישלח משה מלאכים, ולמה נענשו במיתת אהרן ולא במיתת משה, אכן נראה שהיה זה ללמדם כי מדתו של אהרן הכהן שהוא אוהב שלום ורודף שלום, אין לה מקום ואחיהו ביחס לרשעים שיש לרודפם ולשנאתם תכלית שנאה, ולהרחיק מהם ככל האפשר, כי אין שלום אמר ה' לרשעים, ויתכן שקירבה יתירה שהראו לעשו הרשע ככאן, שרשה היה נערץ במדתו זו של אהרן, ולכן הקב"ה סילק אותו מן העולם.

ו ישג טוונקן

ומדבריו נוכל ללמוד לעניינינו, כי המילה 'נא' משמעותה דברי פיוס, ולדעת רבותינו מעבר לבקשת שלום מונח בפנימיותה של בקשה זו - משאלה לקירוב ולמציות חן. ומפני כן נתבעו ישראל, כי אף שלגופם של דברים אין כל חסרון בבקשת השלום, אולם כאן ניתן להבחין בבקשה שיש בה משום התקרבות וחנופה, ועל בקשת הקירוב הזו רמזה התורה בלשונה 'על גבול ארץ אדום'.

מדברים אלו למדנו, איזה משקל ואיזו חשיבות ניתנת לכל מילה אותה הונה האדם בשפתיו, עד כי מילה אחת שאינה ראויה, הופכת בקשה ראויה ומובנת, לעוון חמור אשר עונש גדול נכרך בו.

עולמו הפנימי של האדם ניכר מסגנון דיבורו

כך גם עשויה תוספת של מילה אחת לסייע בידינו לגלות ולהבחין בין אדם לאדם, בין איש המעלה ובין האדם התמוני חסר המעלה, וכפי שמצינו אצל יעקב ועשיו בשעה שהם פונים אל יצחק, יעקב אבינו מדבר בלשון תחנונים - 'קום נא' (בראשית כו ט), ואילו עשיו מדבר בלשון קנטוריא - 'קום אבי' (שם לא ורשי" שם כב).

אותה בקשה בסגנון שונה פותחת צוהר אל עולמם הפנימי המנוגד, וכ"ז ניבט מתוך מילה אחת 'נא', אשר נותנת משמעות אחרת לדבריהם.

גם אצל אליעזר עבד אברהם אנו מוצאים שבשעה שהוא מעמיד למבחן את רבקה ע"י הבאר, הוא משתמש בלשון זו (בראשית כד יז): 'הגמיאיני נא מעט מים', והנה איש נכבד שכמותו לכאורה אינו מחויב לפנות לילדה בת שלוש בלשון תחנונים. זאת ועוד, שהרי במקרה זה ראוי היה לתועלת הדברים, להשתמש בלשון שאין בה משום פיוס וקירוב, כי בדרך זו תבוא לידי ביטוי באופן ברור יותר נכונותה של רבקה לגמול חסד, עניין עקרוני אשר השלכות רציניות תלויות בו. אולם ממעשה זה מוכח, כי נבחר מכל השיקולים הללו הוא, שלא יחסא אליעזר חטא קל בלשונו להשתמש בלשון בלתי מעודנת, ושיקול זה גובר אף על התועלת אשר קיימת לכאורה בסטייה מסגנון הבקשה והדיבור הראוי.

למדים אנו מכאן על מידת גודלו וחשיבותו של הדיבור, כי סגנונו של האדם אינו מקרי אלא נובע מעמקי הנפש, וכשם שהוא נובע ממנה כך הוא שב וחוזר אליה ומשפיע על מהותו של הדובר, אם כן יש להקפיד מאוד על דקדוק השפה, ועל האופן בו פונים אל הזולת בבקשת דבר מה, ובעיקר לידע כי כל מילה עשויה להטות את הכף לכאן או לכאן.

מכאן נלמד מה רבה חשיבותה של הלשון אשר ממנה החיים והמות, כמה אפס באמצעותה לפעול טוב וכמה אפשר חלילה לקלקל. הרי מפורסמים הם דב חז"ל (תענית כב. ורשי" שם ד"ה בדוחי) שהראהו אליהו הנביא לרבי ברוקא חזאנה בשוק דבי לפט, שני אנשים אשר הם בני עולם הבא, והטעם שזכו לזה מפני שה שמחים ומשמחים את הבריות.

הרי שזכות זו ששמחו את הזולת יש בה בכדי לזכותם ולהנחילם עוה"ב, וזכות זו במה היא תלויה, בעקימת שפתיים בלבד, במילה טובה של עידוד ונוחם, במילה של הערכה ונתינת חשיבות, כי מילה אחת יכולה לבנות אדם ולהגביהו מאוד, ולהיפך ח"ו מילה של פגיעה וחלול כמה יכולה להרוס ולהשפיל.

ערך המעשים ע"פ הדיבור המתלווה אליהם

ועוד מצינו בדברי רז"ל בקידושין (לא. ורשי"ט), כי יש כח בדיבור לשנות את תמונת הדברים כפי שהיא נגלית לנגדנו, מצד אחד להעניק ערך נעלה למעשים שהעין הייתה שופטת אותם לנגות, ומצד שני לגמד ולהשפיל ערכם של מעשים אחרים, אשר נשפטים למראית העין כמעשים טובים ונאצלים: 'תני אבימי בריה דרבי אבהו, יש מאכיל לאביו פסיוני -] עוף חשוב ושמן מין שליו שירד במדבר] וטרודו מן העולם -] שנועש עליו]. ויש מטחינו בריחים -] שהיא מלאכה קשה] ומביאו לחיי העוה"ב'.

עם אחיזה פרץ ה' את מעשיך עכ"ל. ועיין ברבנו יונה על המשנה דאל תתחבר לרשע. אבל, לא נתברר במיוחד איפוא יש כאן חיבור לרשע, דביקשו רק לעבור ארצו. ויש שאמרו, מה שחזרו עוד הפעם בני ישראל ואמרו במסלה נעלה. ואולי י"ל, דמלת נא דאין נא אלא בקשה. אבל העיקר נראה, מה שאמר לו כה אמר אחיך ישראל, דאף שפירשו רש"י דזה בא בטענה עליו, מ"מ יש בו ענין חיבור. אבל מה שמפני זה חסרו צדיק זה, יש לומר דבא לומר, דכל חיי אהרן היו ענין של אוהב שלום ורודף שלום אוהב את הבריות, וא"כ יכול להפריז על המדה ולהראות אתהו ושלום וריעות גם לרשעים, לכן בא הכתוב לומר דדוקא חסרו צדיק כמו אהרן, כיון שנתחברו לרשעים יותר מדאי ולא ה' באופן של מקרבן לתורה; ויש להמתיק בזה מה שפירש החת"ס, אוהב שלום לצדיקים, ורודף שלום מן הרשעים.

שערי דרך / פרשת חקת

קצו 26

נעברה נא - מנין שנתחברו כאן להתקרב לעשו הרשע?

פרשה זו של מיתת אהרן נכתבה תיכף בסמוך לבקשת עם ישראל לעבור בגבול אדום (שם יד-כא): 'וישלה משה מלאכים מקדש אל מלך אדום וגו'. נעברה נא בארצך לא נעבור בשדה ובכרם ולא נשתה מי באר דרך המלך נלך לא נטה ימין ושמאל עד אשר נעבור גבולך וכו'. וימאן אדום נתון את ישראל עבור בגבול ויט ישראל מעליו.

והנה כאשר למדים אנו פרשה זו בפשטות אין אנו מוצאים בה חסרון, אולם לעיניהם המאירות של רז"ל נתגלה כאן מכשול, אשר נכרך בפטירת אהרן הכהן. כי בפסוק המדבר על פטירת אהרן טרחה התורה לציין היכן היה הדיבור עם משה בעניין זה: 'על גבול ארץ אדום'. ורבותינו ז"ל הרגישו כי לא בכדי ציינה זאת התורה, אלא בכדי להורות שקיימת בין השניים שייכות פנימית, ומפני כן אמרו (ראה רש"י שם כג ומקורו במדבר רבה טו טז): 'מגיד שמפני שנתחברו כאן להתקרב לעשו הרשע, נפרצו מעשיהם וחסרו הצדיק הזה, וכן הנביא אומר ליהושפט (דברי הימים ב' כ לז) בהתחברך עם אחיזהו פרץ ה' את מעשיך'.

כלומר שבבקשתם של ישראל 'אעברה נא בארצך', נחבאת הנהגה לא ראויה של קירוב לעשיו הרשע וכל כך חמורה הייתה התביעה כלפיהם על עניין זה, עד שבשלה נלקח מהם אהרן.

דברים אלו צריכים בוודאי ביאור, היכן מצאו רז"ל חסרון בשליחות המלאכים אל אדום. האם מצאנו בדבריהם של ישראל הצעה כל שהיא הנותנת מקום לחשוש מפני קשר או קרבה אשר עלולים להיווצר עם אדום? והרי בפייה הייתה

בקשה פשוטה, לאפשר להם לעבור דרך ארץ אדום בשלום ובבטחה לחסוך זמן וטרחה ולהמנע ממלחמה, תוך הדגשה שלא יהנו משל אדום ולא כלום, ואף לא בכדי שתית 'מי באר' משל אדום, האם קריאה זו עשויה להחשב מעשה של קרוב הדעת?

נא - בקשת פיוס וקרבה

וביאור הדבר ראיתי, כי הנה בהמשך הפרשה בפסוקים העוסקים בפניה אל סיחון. מצאנו נוסח דומה של בקשה אך בשינוי קל לכאורה, וכך נאמר שם (כא-כב): 'וישלה ישראל מלאכים אל סיחון מלך האמורי לאמר. אעברה בארצך לא נטה בשדה ובכרם לא נשתה מי באר בדרך המלך נלך עד אשר נעבר גבולך, וכשנדקדק היטב נמצא, כי על אף שקיים דמיון לשון כמעט מוחלט בין שתי הבקשות, בכל זאת ישנו חילוק קל ביניהן, כי בפניה אל מלך סיחון לא השתמשו בלשון 'נא' כפי שעשו בפניהם למלך אדום - 'אעברה נא'.

בדקדוק זה הרגיש בעל הטורים (שם כב), וביאר טעמו של דבר: 'ולא אמר נא כדרך שאמר באדום, שלא רצה לפייסו כל כך ולא שלח לו אלא כדי לפתוח לו בשלום, ולכן לא השיב לו תשובה כמו שעשה מלך אדום אלא מיד יצא לקראתם למלחמה'.

But then, the Torah tells us, Hashem brings this creature to life. "And Hashem blew the soul of life into his nostrils, and man became a living being" (Bereishis 2:7). What exactly was the breath with which Hashem gave life to Adam, and through him, all of mankind?

Onkelos explains that it was a *ruach memalela* — a speaking spirit. The life force in man is his ability to speak. This is what made him the crowning achievement, for with this gift, he would be able to communicate with the Master of the World. He would be able to express his innermost thoughts and emotions. He would have the tool for learning Hashem's Torah. Just as Hashem created His world with the power of speech — the ten utterances of Bereishis — man continues to create his world each day with the words he speaks.

The power of speech imbues us with a G-dliness of our own. The Zohar, in describing the breath of life Hashem blew into Adam, states that "One who blows, blows from within himself." This means that in the act of bringing man to life, Hashem breathed a part of

Himself into Adam. It is precisely our ability to speak that identifies us as G-dly, spiritual creations.

The breath that Hashem put into us is what we utilize when we utter a word. Chazal (Sefer Hakanah) teach that each word is a tiny fragment of our Divine life force, our *neshamah*, being released into the world.

Now, it is clear why the words we speak wield such awesome power. They are the channel through which the vast, immeasurable power of the Upper Worlds is let loose in our physical world. With a few words of *tefillah*, we can open the gates of Heaven; and with a few words of *loshon hora*, we can stir into action the fiery angels of prosecution in the Heavenly Court.

The Talmud (Chagigah 5b) teaches that in the Next World, each of us will have to answer this question regarding every word we spoke in our lifetimes. It proves this by citing a verse in Amos (4:13) which states, "u'magid l'adam mah sicho — He recounts to a person what were his words."

This alone is a fearsome prospect. Every word you have said — those that popped out in a moment of anger or frustration; those that you knew, even as you spoke them, should not be spoken; those that discouraged or wounded others — every word will be recounted into your ear.

The word "mah," meaning "what," adds a far deeper and more disturbing dimension to this concept. Rav Chaim Volozhiner writes in *Nefesh Hachaim* that there is a particular reason why the verse states "mah sicho — what were his words," rather than the more common formulation of "es sicho — his words." The use of "mah" means that a person will not only hear

his words, but he will see what his words did, what their consequences were to those who received them.

נתבונן בדבר, שני בנים דואגים למוזנות אביהם, האחד אינו מטריח את אביו כלל, אדרבה מניש לאביו מלא הטס מנעמי עוה"ז, ובכל זאת הוא נטרד מן העוה"ב. והשני משביע את אביו במעט וביגיעה, ונוחל עוה"ב, דבר פלא הוא הכיצד?

אכן טעם הדבר - כפי שלמדנו מדברי תוספות ר"י הזקן (שם ע"א) - נעוץ בדיבור, בסגנון הדברים אותם משמיעים כל אחד מן הבנים באזני אביו, הראשון אף שהוא מאכיל את אביו מיני מעדנים, בכל זאת אין הוא זהיר בדיבורו, ופנייתו אל אביו הינה בלשון ביזיון, על כן הוא נטרד מן העולם ולא נחשבת לו פעולתו הטובה. ואילו השני, הגם שהוא מספק את מוזנות אביו בדוחק ובטורח, מ"מ הוא מדבר עם אביו בלשון רכה ובנחת, ומפני כן הוא זוכה לחיי העולם הבא. נמצא שמשפט המנעמים הללו נקבע על פי הדיבור ולא על פי הפעולות.

פיוס בדברים גדול מן הצדקה עוד נראה בעניין זה את דברי חז"ל במסכת בבא בתרא (ט) 'ואמר רבי יצחק כל הנותן פרוטה לעני מתברך בשש ברכות והמפייסו בדברים מתברך ב"א ברכות'. ורבותינו הראשונים (תוספות שם ד"ה והמפייסו, מאירי שם ד"ה צריך) פרשו, שהמפייס את העני זוכה ב"א ברכות גם אם לא נתן לעני ודווקא כאשר אין לו פרוטה ליתן לעני, אולם אם יש בידו לתת ואין הוא נותן הרי הוא עובר בלאו (דברים טו ז): 'לא תקפץ את ידך מאחיק האביון' ובודאי שאינו מתברך (מהרש"א ח"א ד"ה והמפייסו).

הרי לנו שלשה דרגות: מי שנותן ומפייס, מתברך ב"א ברכות (ראה ראשונים הנ"ל). מי שאין ידו משגת לתת ומפייס, מתברך ב"א ברכות. ומי שנותן ואינו מפייס, מתברך בשש ברכות. ראשית נמצא, כי הפרש עצום קיים בין שני אנשים שנתנו צדקה, אם האחד הוסיף וברך את העני והשני נתן בלי לברך, כי בעוד שהאחד מתברך בשש ברכות מתברך זולתו ב"א ברכות. עוד למדנו מכאן, כי המברך בלא לתת גם הוא גדול וחשוב ממי שנותן בלא לברך, ומפני מה - מפני שפייסו. למדנו מכאן מה גדולה היא מעלתה של מילה טובה, שניתן לה שכר טוב, יותר ממי שמחיה את העני בנתינת ממון.

ובמלא חומרתם מתבארים הדברים הללו באבות דר"נ (פ"ג מ"ד): 'והוי מקבל את כל האדם בסבר פנים יפות כיצד, מלמד שאם נתן אדם לחברו כל מתנות טובות שבעולם ופניו כבוסים בארץ, מעלה עליו הכתוב כאלו לא נתן לו כלום. אבל המקבל את חברו בסבר פנים יפות, אפילו לא נתן לו כלום מעלה עליו הכתוב כאלו נתן לו כל מתנות טובות שבעולם.'

הרי שמילה אחת, ניגון קל והבעת פנים, עשויים להכריע לכאן או לכאן, אפשר לתת בלי סוף ותהיה זו הענקה חסרת כל ערך, ואפשר שלא לתת מאומה ובכל זאת להעניק הכל. וכאשר הדברים נאמרים אל בניה של תורה העוסקים בבנינו של עולם, אזי חובה עלינו לומר כי אחריות יתירה מוטלת על כתפנו, להיזהר שיהא כל עסקנו ודיבורנו מן המין הבונה והמצמיח אשר יש בו הנאה לעולם.

ראה מהר"ל (נתיבות עולם נתיב הצדקה פ"ד ד"ה בפ"ק): 'מה שמתברך יותר מי שמפייסו בדברים ממי שנותן לו צדקה, כי הפרוטה שנותן לו הוא לשעה בלבד, אבל המפייסו בדברים פיוס זה הוא אינו לזמן רק לעולם הוא מפייס, ודבר זה נותן לו חיים ג"כ כמו הממון ולפיכך המפייסו בדברים הוא יותר מן הנותן.'

תשסא משה ספר במדבר אהרן 37

פירש"י וז"ל, על גבול ארץ אדום - מגיד שמפני שנתחברו כאן להתקרב לעשו הרשע נפרצו מעשיהם וחסרו הצדיק הזה וכן הנביא או' ליהושפט (ד"ה כ"ל) "בהתחברך עם אחויהו פרץ ה' את מעשיך", עכ"ל.

ובודאי לא היה ח"ו שום חטא בפועל ואדרבה הי' מוכרחים לעבור דרך אדום רק כיון שראו חטא אבדו בבחינה דקה את הזהירות עד שנפרץ¹⁶⁵.

40

מיד אה"כ כתיב (שם י"ח) וישלח משה מלאכים מקדש אל מלך אדום וגו' ונעקב אל ה' וישמע קולו וגו' ועברה נא בארץ וגו' ואמר אליו אדום לא תעבר בי פן נחרב אלא לקראתך, וברש"י פירש ושמע קולו נבדקה שבדכנו אבינו הקול קול יעקב שאנו נועקים ונענים, וענה לו מלך אדום פן נחרב אלא לקראתך, אהם מתגאים בקול שהורישם אביכם אמרתם ונעקב אל ה' וישמע קולו ואני אלא עליכם במה שהורישני אבי ועל חרבך מחיה. פירוש שמהם רבינו רמז לו מקודם על הנדבה של הקול קול יעקב וענה לו שגם לו יש ירושה מאבותיו דהיינו על חרבך מחיה. ובאמת יש להבין הלא דרשו חז"ל בזמן שהקול קול יעקב אין הידים ידי עשו ובזמן שהידידי יד עשו אין הקול קול יעקב, א"כ מה ענה לו מלך אדום הלא יודע

כי צעק שיש לכלל ישראל הכח של הקול קול יעקב אין לו מה להתגרות עמו בכח החרב. כי אין הידים ידי עשו, ומה שקשה יותר, כי רואין כי משה רבינו פחד מדברי אדום, ושניה ואמר במסילה נעלה, ולמה הרי יש לו הקול קול יעקב והוא יכול להתגבר נגד ירושת אדום של "ועל חרבך מחיה".

בסוף הפרשה מבואר שכלל ישראל נלחם עם סימון מלך אמורי ועוג מלך הבשן והקנז"ה מפרס בדיהם ויודעים אנו שכל פרשה ופרשה יש לו קשר אחד עם השני, ונ"כ מהו הקשר בין אחד להשני, מי מריבה לאי ציאת משה להארץ, וישלח משה מלאכים פטירת אהרן, שירת הנבאר, מלחמת סימון ועוג אס כולם בפרשה א', הרי יש להם קשר ולימוד המקשרם יחד, ויש לדעת מהו הלימוד בדרך העבודה.

39

במאיר עיני חכמים מבאר הרה"ק מאוסטרלווע ז"ע הענין, ובבאר בעוה"ש"ח על פי דרכו. ידוע מחז"ל דאילו היה משה רבינו נכנס לארץ ישראל לא היה צריכין למלחמה וכלי זיין כמו דצינאח מררם היטה בלי מלחמה, והי' אז ה' ילחם לכם ואהם תחרשו, כן גס הכניסה לארץ ישראל הי' צאופן כזה. היינו שמהם רבינו הוא כח התורה של כלל ישראל, שלימות התגלות של הקול קול יעקב, והי' מתקיים בשלימות ההבטחה בזמן שהקול קול יעקב אין הידים ידי עשו שולטות בהם, ומשה הוא כמו של יעקב אבינו בשלימות, כידוע מזה"ק (ח"ב ג.) דיעקב מלכך ומשה מלכו. ואע"פ שהיה

42

של מלחמה, כמו במלחמת עמלק שהי' ע"י יהושע דייקא כד' (שמות י"ג) וישלח יהושע וגו'. ולמה היטה צריכה להיות מלחמה זו ע"י כלי זיין ולא ע"י דיבור, מכיון דרפו ידיהם מדברי תורה ונחלש הכח דהקול קול יעקב והיה צריכים לפעול נגד הידים ידי עשו ע"י מלחמה דייקא.

נמצא מבואר שבחטא של מי מריבה נשחטה המצב של כלל ישראל שלא נמשכו אחר דרגת משה רבינו, וירדו ממדרגת הדיבור למדרגת פחמה של מלחמה בכלי זיין, ולכן מיד אחר מי מריבה כ' וישלח מלאכים למלך אדום, שהמחיל אז הנהגה אחרת, הנהגה של הכאה ומלחמה במקום דיבור בדיבורי תורה. ואיך לא חזי אצל מוליח חזי, ולכן ענה להם מלך אדום דירש מאבותיו ועל חרבך מחיה. מכיון שהקול קול יעקב לא הי' בדרגת הראייה,

וממילא יש לחשוב למלחמה, ופן נחרב אלא לקראתך. ולכן שינה משה רבינו ואמר במסלה נעלה, משום שהבין שנפגם דרגת הדיבור שלהם ולא נמשכו אחרי משה וירדו מהדרגת של הקול קול יעקב, וזהו ציבור המשך הפרשיות של פרשת מי מריבה להפרשה דשליחת מלאכים למלך אדום.

סיחון ועוג שניהם הם מלכי האמורי כמו לשון הפסוק (דברים ג ח) דכ' אשני מלכי האמורי, ולא נחייס נקראו מלכי האמורי, אמורי הוא מלשון אמירה, הם נתמו נגד כח האמירה של כלל ישראל. יעקב אבינו

אחר ענין של מי מריבה שבנ"י הי' להם ירידה בדרגת הדיבור שלהם, לא היה להם הכח נגד אמורי שהוא הקליפה לדיבור רע, משה ואהרן הם תורה ותפלה, מורה ועבודה, כמו שציאר רבינו יונה בדרגת עבודה היינו תפלה אהרן הכהן היינו כח התפלה, ולכן אהרן הכהן נחלק מיד אחר מי מריבה משום דנפגם כח הדיבור, ולכן עכשיו הלכו ללחום נגד האמורי ולא נתן סימון לעבור בגבולם, שכן הרע דסימון ידע שהפסידו כוחם, ולכן הי' המלחמה נחרב וקשה כפשוטו כדכ' (בא, ד) ויכהו ישראל לפי חרב, אין

עבודת חודש חמוח ואז הוא לתקן החטאים שאירעו בחודשים האלו, מטא המרגלים היה בחודש חמוח ובתחילת חודש אב, והוא החטא שגרם החורבן, והוא חטא ופגם בכח הלשון, ומבואר בגמ' (יומא ט, ב) דבית המקדש שני נחרב בעון שנאח חנם, אשר ידוע כי שורשו הוא בפגם הלשון, כמו שמבואר בפסרי מוסר דכל שנאה התחלמו הוא ע"י קבלת לשה"ר, ועוד עניינים של פגם הלשון, וזה עבודת האדם בחודש זה, לתקן פגם הלשון, ולכן פרשת חקת הוא בתחילת חמוח, כיון שהפרשה מדבר על הכח של הלשון והמלחמה על קדושת הלשון אשר הוא שייך דייקא לחודש זה.

כד פה וערל שפחים היינו רק בגשמיות ובחינוניות של הדיבור, אולם ברוחניות הי' לו הדיבור בשלימות, ואיחא במדרש (ריש דברים) משה עד שלא זכה לתורה כתיב בו (שמות ד, י) לא איש דברים אכני, כיון שזכה לתורה נחטפה לשונו והמחיל לדבר דברים מנין ממה שקרינו בענין 'אלה הדברים אשר דבר משה'. דהינו בתורה היטה הדיבור שלו בשלימות מכיון שהוא כח התורה וכח הדיבור, ולכן אס משה היטה נכנס לארץ ישראל לא היטה שום מלחמה מכיון שמהם הוה השלימות דקול קול יעקב, ממילא לא היו שולטות ידי עשו.

הקב"ה אמר למשה רבינו ודיברתם אל הסלע, דהיינו שינהיג את כלל ישראל ויעלה אותם שיגיעו לנגיעה והתקשרות לדרגת הדיבור של משה רבינו, ושהדיבור יהיה בכוחו להפעיל, והיינו שכלל ישראל היו צריכים כאן בהנסיין של מי מריבה להיות נמשכים לגמרי אחר משה רבינו ע"ה, ועי"ז יעלו לדרגת דיבור, אבל כלל ישראל ניתקו את עצמם במידת מה ממשה, כמו שמבואר בפרשיות הקודמים, ובפרט במש"כ ויקהלו על משה ועל אהרן, וירב העם עם משה וגו', בני ישראל ניתקו עצמם ממשה וזה היטה כור המכתן, אס בני ישראל ומשה הם בדרגת אחת של דיבור או לא.

וזה שאמר כאן הקב"ה למשה רבינו ודיברתם אל הסלע, דהיינו שיש בכח הדיבור לתקן את הסלע, דיבור מרמז על תורה דאין דבר אשר עומד בדרכו, דהיינו שיכול לתקן הסלע של היצר הרע וכן כל הסלעים אחרים המשכבים לתורה, התורה יכול להתגבר על זה ולחלקם, אבל משה במקום לדבר על סלע הכה את הסלע, בדרך מלחמה, כמו שכתוב ויך על

הסלע, משום שכלל ישראל לא היה בדרגת זו של דיבור משום שהיו או בנחיה של מורים, כמו שכתוב שמוע נא המורים, וניתקו עצמם ממשה ומש"כ אין לכלל ישראל דרגא זו של דיבור אלא מלחמה.

ולפי"ז מבאר במאיר עיני חכמים היטה כאן מדה כנגד מדה, כיון שיכדו מדרגא זו של דיבור ע"י המי מריבה כמו שכתוב יען לא האמנתם בני וכי' והיו אז בדרגת של הכאה דהיינו נחיה והנהגה של מלחמה עם היצר הרע וחילומיו, לכן משה רבינו ואהרן הכהן לא יכנסו לארץ ישראל, כי הנהגתם הי' בנחיה דיבור, ובני ישראל לא נמשכו אחר הנהגה זו. ונשחטה אז הנהגה שבני ישראל יטרכו לכבוש ארץ ישראל ע"י מלחמה, ולכן הי' צריך להיות ההנהגה ע"י יהושע דייקא, כמו שמצינו שיהושע הוא הכח